

Welkom in het leven van één van de meest boeiende vrouwen van de voorbije eeuwen ...

1 – Biografie

*Je kan dit op een meer visuele manier beleven, via de **tijdslijn** die we hebben gemaakt:*

<https://www.tiki-toki.com/timeline/entry/1444904/Rosa-Luxemburg/>

*Of als je van bewegend beeld houdt, via deze **docu** van 45 min:*

<https://www.youtube.com/watch?v=HZUoGOMlraU&list=PLWe7qI3fRA1t6U1imVBGoZOZpToy-Aou&index=14&t=0s>

*Of als je meer auditief ingesteld bent, dankzij deze **podcast** van 25 min:*

<https://slaa.nl/podcast/re-rosa-luxemburg-aflevering-1-joke-hermsen/>

Rosa wordt geboren in 1871 **Zamosc** in Polen. Ze is jongste dochter in **Joods** gezin met 5 kinderen en groeit drietalig op in het door het **Tsaristisch Rusland bezette Polen** (Russisch, Pools, Duits). Op haar 4 jaar ligt ze maanden te bed met een plaasteren mal in een mislukte poging om haar **misgroeide heup** te corrigeren. Ze zal de rest van haar leven mank lopen. Als dochter van een liberaal denkende houthandelaar en een belezen moeder, studeert Rosa aan het gymnasium. Ze is één van de enige Joodse meisjes en ontwikkelt al van jongs af een groot sociaal bewustzijn, gezien ze de ongelijkheid voortdurend rondom haar beleeft. Wanneer ze op haar 14 jaar de 4 socialisten – opgehangen aan de poort van de citadel – ziet, is haar politiek engagement definitief gelanceerd. Ze sluit zich aan bij de Poolse proletariaatpartij – geen evidente stap voor een vrouw, laat staan meisje. Ze moet al snel **vluchten** wegens haar opvallende en aanwezige stem. Met de hulp van een priester (en de uitvlucht dat ze wil trouwen en zich bekeren), wordt ze in een hooiwagen naar **Zwitserland** gesmokkeld. Aan de vooruitstrevende **universiteit van Zurich** – de enige die vrouwen toelaat - studeert ze aan de faculteit rechten & Economische wetenschap. Tijdens haar studie ontmoet ze **Leo Jogiches**, linkse revolutionair eveneens uit Polen, die al snel haar partner wordt. Samen duiken ze volop in de socialistische beweging en ze neemt deel aan verschillende internationale conferenties waar ze opvalt als bevlogen en begenadigd spreekster. Ze werkt enkele jaren later haar **doctoraat** af in Parijs met als onderwerp ‘de industriële ontwikkeling van Polen’, slaagt magna cum laude en is op die manier één van de zeldzame vrouwelijke doctoren van haar tijd.

Daarna (1902) trekt Rosa naar **Berlijn** om van daaruit mee de sociale strijd aan te vuren. Om een Duits paspoort te krijgen stapt ze in een **schijnhuwelijk** met Gustav Lubeck (ze scheiden officieel een paar jaar later). Ze sluit zich aan bij het mannenbastion van de socialistische

partij SPD. Ze wordt uitgestuurd naar Polen om te agiteren bij mijnwerkers (en om van haar af te zijn), maar ze doet dat met zoveel verve dat ze zichzelf onontkoombaar maakt in de beweging. Als ze enkele jaren later in **Warsaw** (1905) de revolutionaire beweging steunt, wordt ze door de Russische bezetter voor het eerst (maar niet voor het laast) in haar leven **gevangen** gezet, samen met haar geliefde Leo Jogiches. Ze komt vrij door omkoping (Leo niet) en keert terug naar Berlijn.

In Berlijn knoopt ze een eerst vriendschappelijke en dan amoureuze relatie aan met **Kostya Zetkin**, zoon van haar goede vriendin Clara Zetkin. Als de **oorlogstrom** begint te roeren bereikt haar politiek engagement een triest hoogtepunt. Ondanks haar verzet – en dat van Karl Liebknecht – stemt de SPD (op dat moment de grootste partij in Duitsland – waar weliswaar de Keizer nog steeds de almacht heeft) in met het **oorlogskrediet**. Ze richt de USPD op (onafhankelijke SPD) als tegenbeweging en blijft vechten en oreren tegen de oorlog. Vanuit het idee van de ‘internationale’ pleit ze ervoor dat arbeiders elkaar steunen en weigeren de wapens op te nemen tegen elkaar. Ze gelooft sowieso niet in het idee van de natiestaat, maar wel in de internationale socialistische revolutie. Als ze arbeiders oproept tot dienstweigering belandt ze opnieuw in de **gevangenis** in Berlijn wegens ‘Belediging van het leger’ (1914). Ze zit de hele oorlog opgesloten. Vanuit de gevangenis blijft ze clandestien schrijven, ze tekent als ‘**Spartacus**’. Het begin van een nieuwe revolutionaire en radicale linkse beweging.

In de **chaos van het naoorlogse Duitsland** (1918) – de keizer heeft troonsafstand gedaan en het leger probeert de schuld van het verlies in de schoenen van de democratische krachten

te schuiven - wordt de door haar opgerichte **Sparacusbond** (later de ‘communistische partij’) militanter en bewapent zich. Samen met **Karl Liebknecht** roept ze een socialistische republiek uit, tegen een gelijkaardige actie van een ‘gematigde’ overgangsregering in. De socialistische leiders van de SPD vrezden een communistische omwenteling zoals een jaar eerder in Rusland en sluiten een duivelspact met de nationalistische stoottroepen van het Freikorps

(gewapende rechtse 'burgerwachten' voornamelijk samengesteld uit gefrustreerd teruggekeerde soldaten, voorlopers van de SS). De opstand wordt bloedig neergeslagen. Rosa duikt samen met Karl Liebknecht onder.

Bij een routinecontrole wordt het tweetal enkele dagen later **opgepakt** en naar het hoofdkwartier van de **Freikorps** in Hotel Eden gebracht. Met stilzwijgende toestemming van de regering wordt eerst Karl Liebknecht en daarna Rosa Luxemburg **vermoord**. Rosa wordt eerst door Jager Runge met zijn geweer op het hoofd geslagen. Daarna wordt ze in een open wagen gezet. Kommandant Vogel springt achterop en schiet haar door het hoofd. Het vijftal dat de moord uitvoert, dumpst haar lichaam in het vlakbij gelegen **Landwehrkanaal**.

We zijn 15 januari 1919. Rosa Luxemburg is 47. Ze schreef boeken vol brieven, pamfletten, redevoeringen, ... en bracht een goed deel van haar leven in de gevangenis door. Duitsland kantelt in de jaren die volgen gestaag naar het nationaalsocialisme. Rosa is het kantelpunt van de moderne geschiedenis.

Verzamelde brieven van Rosa – Hotel Eden waar Rosa voor haar moord werd gevangengehouden – de brug over het Landwehrkanaal.

2 – Het mysterie van het lichaam van Rosa

Een lege kist wordt in **januari 1919** voor Rosa bijgezet in het massagraf voor de slachtoffers van de zogenaamde spartacus-opstand, ook Karl Liebknecht en Leo Jogiches belanden in ditzelfde graf. Het lichaam van Rosa wordt pas op **31 mei** gevonden in het Landwehrkanaal en herkend door haar secretaresse Mathilde Jacobs. Ze wordt bijgezet, maar er zijn kanttekeningen te plaatsen bij het voorafgaande autopsieverslag. Het blijft een raadsel of ze werkelijk in de kist is gelegd of een 'vals' lichaam in haar plaats.

Bij verwoesting en plunderingen door de nazi's in **1935** is haar kist leeg. Officieel is haar lichaam in deze chaos verdwenen. In **2009** vindt een onderzoeker in de kelder van het pathologisch instituut in Berlijn een torso zonder hoofd, handen en voeten. Het lichaam stamt uit de jaren 20, het heeft zeker in water gelegen en is krom misvormd. Er kan niet afdoende aangetoond (noch ontkracht) worden dat dit het lichaam van Rosa is. Het mysterie blijft.

3 – De politieke ideeën van Rosa.

Het doet haar geen recht om ze aldus samen te vatten, maar grosso modo staat Rosa voor:

- Het steevast kiezen voor **revolutie** zonder toegift of compromis (cfr haar standaardwerk 'Reformatie of Revolutie'). Ze staat hierin tegenover de meer gematigde leiders van de SPD. Een revolutie die er overigens volgens haar vanzelf zal komen als de tijd rijp is (en waar ze de tijd niet rijp voor acht bij de start van de Spartacusopstand).
- Het opkomen voor de **onderdrukten** en de arbeiders die ze oproept en stimuleert om zelfbestuur te organiseren vanuit internationale solidariteit. Vrouwenrechten zijn daar voor haar aan ondergeschikt (wat niet wil zeggen onbelangrijk).
- Rosa heeft altijd zonder compromis voor **pacifisme** gekozen.
- Rosa pleit – tegen Lenin in – voor een **basisdemocratische** versie van het communisme, waarbij volksraden of arbeidersraden de macht bij zich houden. Ze verzet zich sterk tegen de Bolsjewieken in Rusland en hun idee van een centraal partijcomité met alle macht. Ze waarschuwt voor de dreiging van de dictatuur ...
- Rosa analyseert de **accumulatie van kapitaal**. Ze voorspelt het samenvloeien van steeds meer kapitaal bij steeds minder mensen (...). Een systeem dat enkel kan blijven werken via zich steeds verplaatsende uitbuiting, bv in de kolonies. Ook daarin bewees de geschiedenis haar gelijk, al is de door haar voorspelde implosie nog steeds niet gebeurd.

4 – Woorden van Rosa.

Rosa schreef verschillende politieke en theoretische teksten, oa:

- De industriële revolutie in Polen
- Reformatie of Revolutie
- De accumulatie van Kapitaal
- De antikritiek op de accumulatie van kapitaal.

Daarnaast schreef ze ettelijke brieven aan haar geliefden, vrienden, collega's, tegenstanders, ... Haar brieven zijn een blijvende bron van inspiratie voor vele mensen. Het zijn vaak literaire werken in zichzelf, al zijn ze even goed banale verslagen of verzoeken om geld.

Tot slot schreef / sprak ze vele redevoeringen.

5 – De voornaamste figuren in het leven van Rosa.

Vrienden / vriendinnen

Clara Zetkin – één van haar beste vriendinnen, eveneens socialistisch leidster en denkster met meer focus op de strijd voor vrouwenrechten.

Mathilde Jakob – als secretaresse & typiste van Rosa maakte Mathilde haar leven van dicht bij mee, al lijkt het niet dat ze een vriendin kan genoemd worden.

Geliefden:

Leo Jogiches – medeoprichter van de Poolse socialistische partij, mede-revolutionair en haar eerste geliefde die ze ontmoet aan de universiteit van Zurich. Ze blijven met ups en downs bevriend tot het einde van haar leven & hij financiert haar mee. Leo werd kort na Rosa ook vermoord.

Kostya Zetkin – zoon van goede vriendin Clara Zetkin. Wordt na haar terugkeer uit Warsaw en terwijl Leo nog in de gevangenis zit een aantal jaren haar geliefde. De brave en timide jongen, waar ze rust bij vond, bood op langere termijn onvoldoende spanning en engagement voor Rosa.

Paul Levi – advocaat van Rosa in de politieke processen tijdens WO1. Ook op het einde van haar leven haar geliefde.

Mede-revolutionairen

Karl Liebknecht – samen met Rosa leider van de linkse & pacifistische factie binnen de SPD, later in een eigen partij USPD en nog later in de Spartacusbond die net voor hun dood wordt omgedoopt tot de Communistische Partij (nu Die Linke). Werd samen met Rosa opgepakt en kort voor haar vermoord.

SPD Partij-establishment:

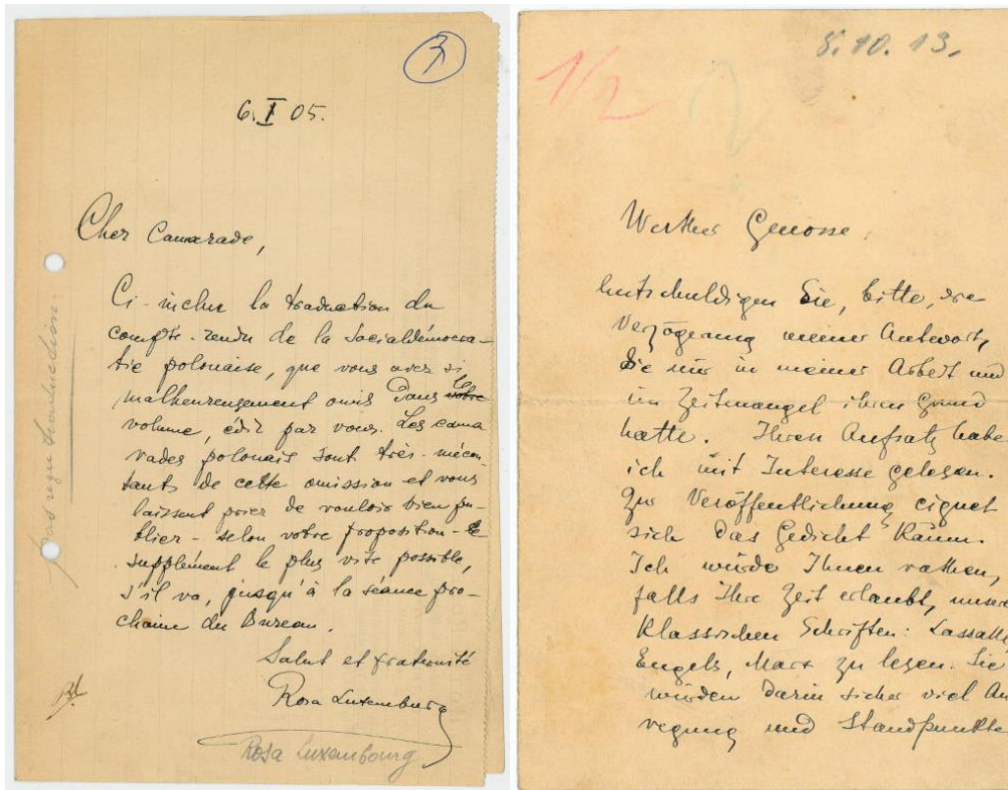
Friedrich Ebert – leider van de SPD tijdens de oorlog en het interbellum. Kiest een pragmatische middenkoers - in tegenstelling tot Rosa -, maar drukt daarbij de Spartacusopstand gewelddadig neer.

6 – karakter van Rosa.

Haar karakter hebben we te gissen uit haar brieven, maar op basis daarvan:

- Begeesterd, fel, welbespraakt, begenadigd spreekster.
- Zeer intelligent en belezen. Fenomenaal geheugen.
- Verbluffend meertalig: Duits, Russisch, Pools, Frans, Engels, ... (ze mengt de talen vaak in haar brieven).
- Romantisch / melig kantje: Rosa hield van dieren, in het bijzonder haar poes Mimi. Ze verzamelt gedroogde bloemen (herbarium), verheerlijkt het platteland, vindt de stad te lawaaierig, enz.
- Actief liefdesleven, vermoedelijk ook seksueel, waarbij ze erin geslaagd is (vermoedelijk bewust en actief) om nooit zwanger te worden.
- Uit de grilligheid van haar brieven (bv aan Leo Jogiches) kunnen we afleiden dat ze snel wisselende, soms tegenstrijdige en uitgesproken gevoelens koesterde.

- Veeleisend, detaillistisch, op het randje van controledwang (op het vlak van inhoudelijk werk: publicaties edm).
- Tegenover intimi vaak onzeker, veel nood aan bevestiging.
- Veel humor. 'Witse'
- Poëtisch, literair.

Handschrift van Rosa.